

Kültürel Silinmeden Tarihsel Kurtarmaya: Nishio Kanji ve Amerikan İşgali Altındaki Japonya'nın 'Yakılan Kitaplar'ı

JASON MORGAN*

Doç. Dr.

Reitaku Üniversitesi, Küresel Çalışmalar Fakültesi, Japonya

---

*Jason Morgan (Japon tarihi doktoru) Japonya'nın Kashiwa kentindeki Reitaku Üniversitesi Küresel Çalışmalar Fakültesi'nde doçenttir. Kitapları arasında *Law and Society in Imperial Japan: Suehiro Izutaro and the Search for Equity* (Cambria, 2020), *Information Regimes during the Cold War in East Asia* (Ed.) (Routledge, 2020), *Japan in the 1960s: Ten Years of Turning Points* (ed. Robert Eldridge ile birlikte) (Routledge, 2024), *Comfort Women and Sex in the Battle Zone* (Hata Ikuhiko'nun Ianfu to senjō no sei adlı eserinin çevirisi) (Hamilton Books, 2018) ve *The Comfort Women Hoax* (J. Mark Ramseyer ile birlikte) (Encounter, 2024) bulunmaktadır. Morgan'ın makaleleri *Histories*, *Kervan*, *Lo Sguardo*, *Dao*, *Strategic Analysis* ve *East Asian Journal of Philosophy* dergilerinde yayımlanmıştır. Japonya ve Doğu Asya'nın hukuk, toplum ve siyaset tarihini araştırmaktadır.

ORCID: 0000-0002-2969-3010

E-posta: jmorgan@reitaku-u.ac.jp

Geliş Tarihi: 14.01.2026

Kabul Tarihi: 15.04.2026

Atf: Morgan, J. (2026). Kültürel silinmeden tarihsel kurtarmaya: Nishio Kanji ve Amerikan işgali altındaki Japonya'nın 'Yakılan Kitaplar'ı. *BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 7(3), 254-269.

ÖZ

“Gelişmekte olan ülkelerde kültürel mirasın yağmalanması” yalnızca maddi kültürle sınırlı olmak zorunda değildir. Bugün “gelişmekte olan” kategorisinde yer almayan uluslar da kültürel yağmanın mağduru olmuş olabilir. Bu makalede, Amerikan işgal otoritelerinin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra işgal altındaki Japonya'da fiziksel koleksiyonlardan ve tarihsel-kültürel hafızadan çıkarılmasını emrettiği funsho'yu (yakılmış kitaplar) ele alıyorum. Makale, bu silme pratiğinin tarihsel ve kültürel sonuçlarının, yöntemi Amerikan egemenliğinin başka bölgelerdeki diğer örnekleriyle nasıl ilişkilendirdiğini incelemekte; ayrıca tarihçi Nishio Kanji ve başka kamusal entelektüeller de dahil olmak üzere Japon araştırmacıların Amerikan işgalinin tarihsel karartma girişimlerine karşı koymak amacıyla funsho'yu geri kazanma çabalarını ele almaktadır. Böylece yalnızca Amerika'nın Asya'daki varlığının değil, aynı zamanda Amerika'nın kendi sınırları içindeki eylemlerinin de Batı-merkezci olmayan ve doğru bir tarihini yeniden sahiplenme imkânı doğmaktadır.

Anahtar Kelimeler: funsho (yakılmış kitaplar), Genel Karargâh (GHQ); Japonya'da Amerikan işgali, Müttefik Kuvvetler Yüksek Komutanlığı (SCAP), Nishio Kanji.

From Cultural Erasure to Historical Recovery: Nishio Kanji and the 'Burned Books' of American-Occupied Japan

ABSTRACT

The “plundering of cultural heritage in developing nations” need not be strictly limited to physical culture. Moreover, nations not now categorized as “developing” can also have been victims of cultural plunder. In this paper, I introduce the funsho (burned books) that American occupation authorities ordered removed from physical collections and from historical and cultural memory in occupied Japan after the Second World War. This paper explores how the historical and cultural consequences of this erasure connect the tactic to other episodes of American domination in different regions. It describes the efforts of Japanese scholars, including historian Nishio Kanji and other public intellectuals, to recover the funsho to counter the American Occupation's attempts at historical blackout, thereby reclaiming a non-Western-centric, accurate history of not only America in Asia but also of American actions within the United States.

Keywords: American Occupation of Japan, funsho (burned books), General Headquarters (GHQ); Nishio Kanji, Supreme Commander for the Allied Powers (SCAP).

Giriş

“GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE KÜLTÜREL mirasın yağmalanması” denildiğinde, haklı olarak, Batı’nın büyük ölçüde bu yağma nedeniyle Batı Avrupa ile Kuzey Amerika’nın ekonomik bakımından gerisinde kalmaya devam eden ülkelerden yüzyıllar boyunca fiziksel kültür varlıklarını talan etmesi akla gelir. Kültürel mülkün çalınması ve yok edilmesi dahil olmak üzere Batı dışı ülkelerin fiziksel yıkımı, Batı ile Batı’nın yağmaladığı dünya bölgeleri arasındaki servet ve sağlık göstergeleri farklarına da son derece büyük katkıda bulunmuştur. Hindistan, Venezuela, İran, Vietnam ve Kongo yalnızca birkaç örnektir. Bunlardan çok daha fazlası vardır.

Batı’nın çaldığı ya da ortadan kaldırdığı “kültürel miras”, bu mirasın fiziksel kaybının çok ötesine geçen bir tahribat yaratır. Kültürel mülkiyetini kaybetmek, gurur duygusunu, ortak bir geçmiş üzerinde sahiplik hissini ve (yakın zamana kadar bütünüyle, bugün de büyük ölçüde) Batı egemenliğindeki bir dünyada kendine ait yer duygusunu kaybetmek demektir.

Bununla birlikte, “kültürel mirasın yağmalanması”nın fiziksel olanın ötesine geçebileceğini hatırlamak önemlidir. Bu yağma hem manevi hem de entelektüel olabilir. Batı’nın çaldığı ya da ortadan kaldırdığı “kültürel miras”, bu mirasın

fiziksel kaybının çok ötesine geçen bir tahribat yaratır. Kültürel mülkiyetini kaybetmek, gurur duygusunu, ortak bir geçmiş üzerinde sahiplik hissini ve (yakın zamana kadar bütünüyle, bugün de büyük ölçüde) Batı egemenliğindeki bir dünyada kendine ait yer duygusunu kaybetmek demektir. Bu bakımdan, yazılı kayıtların kaybı belki de bir tapınak, türbe, saray ya da kutsal mezar alanındaki kültürel mirasın kaybindan bile daha travmatik olabilir. Belki de Batılı aktörlerin bir ülkenin ya da bir halkın tarihle kurduğu yazılı bağı kasıtlı olarak silmesi, yalnızca zararlı değil, bugün yaşamaya devam eden kolektif bir kimlik ve kültür için ölümcül de olabilir (Trouillot, 1995). Bir ulusun arşiv kaydına el konulması, saklanması, yok edilmesi ya da başka bir şekilde ortadan kaldırılması, değerli bir kültürel kalıntının kaybının bile verebileceğinden çok daha ağır sonuçlar doğurabilir. Ayrıca, “kültürel mirasın yağmalanması” bugün yaygın olarak “gelişmekte olan ülkeler” arasında olmayan ülkelerde de gerçekleşebilir.

Bu makalede, Batılı bir ülke tarafından gerçekleştirilen süreklilik arz eden kültürel miras yağmasının az bilinen ama son derece önemli bir örneğini ele alıyoruz. Yağmanın gerçekleştiği yer, bugün dünyanın en güçlü beş ekonomisi arasında yer alan Japonya’ydı. Ancak 1945’te Japonya, başlıca savunmasız sivilleri hedef alan ayırım gözetmeyen bir Amerikan bombardıman kampanyasının kurbanı olarak ekonomik ve fiziksel bakımdan yıkım içindeydi. Japonya’nın Ağustos 1945’te Büyük Doğu Asya Savaşı’nda yenilmesinin ardından Amerikalılar, basını, ders kitaplarını ve daha önce yayımlanmış eserleri kapsayan geniş ve son derece etkili bir sansür rejimini içeren bir işgal başlattılar. Japon İmparatorluğu 1945’ten önce içeride ve dışarıda

sansür uygulamış olsa da, Amerikan sansür rejiminin kapsamı ve amacı farklıydı. Amaç, görünüşe göre, bir zamanların çetin düşmanının psikolojik olarak sökülmesi ya da “silahsızlandırılması” idi (Aoyagi, 2017). Japonya'yı psikolojik olarak çökertmeyi amaçlayan Amerikan işgal yetkilileri, yedi binden fazla kitap başlığının nüshalarına el koydu; bu eserler bugün tarihçi Nishio Kanji'nin onlara verdiği funsho (焚書), yada “yakılmış kitaplar” adıyla anılıyor.¹ Bu “yakılmış” (gerçekte müsadere edilmiş) kitaplar, Japonya'daki kültürel başarının neredeyse kaybol-

muş bir mirasını temsil eder. Bununla birlikte, başta Nishio olmak üzere birkaç Japon araştırmacının ve duyarlı yurttaşın bu sansürlenmiş kitapları geri kazanma yönündeki çabaları, yalnızca savaş sonrası dönemde Amerikalıların yol açtığı kültürel ve psikolojik yıkımı ve yerel nüfusun aralıksız kinetik, ekonomik ve psikolojik savaş karşısındaki dayanıklılığını kısmen de olsa görünür kılmakla kalmaz; aynı zamanda bugün Japonya'daki Amerika egemenliğindeki jeopolitik gerçekliklerin niteliği hakkında da çok şey açığa çıkarır.

Okinawa'ya Amerikan saldırısı döneminden bir görüntü, Iheya, 17 Temmuz 1945
(Fotoğraf: Okinawa Prefectural Archives, t.y.)

Kitaplar Nasıl “Yakıldı”

Japonya'nın Amerikan işgali (1945-1952) askeri yönünden çok daha fazlasıydı. Washington, 1947'de Japonya'ya yeni bir anayasa dayatarak, 1948'de öjeni yasasının (Yüsei Hogo Hō) geçirilmesini sağlayarak ve işgal resmen sona erdikten üç yıl sonra, 1955'te ülkedeki Amerikan gücünün aracı olarak Liberal Demokrat Parti'nin kuruluşunu finanse ederek Japonya'yı siyasal, biyopolitik, ekonomik, jeopolitik ve hatta epistemolojik olarak dönüştürdü; Amerikan İmparatorluğu içinde eşi benzeri olmayan bir vasal devlet yarattı. Washington'a karşı savaşmaya cüret etmiş olan eski Japonya silindi ve onun yerine Amerikan hegemonyasına boyun eğen yeni bir Japonya yerleştirildi (Yoshida, 2016).

Peki, Washington bunu nasıl yaptı? Ağustos 1945'e kadar Japon İmparatorluğu, Amerika Birleşik Devletleri'yle (ABD), Çin'deki Milliyetçilerle, diğer Müttefiklerle ve daha sonra Sovyetler Birliğiyle acı bir savaş içindeydi. Eylül ayında gelen Amerikan işgalcileri bu çetin düşmanı nasıl olup da uysal bir küçük ortağa dönüştürdü? Cevap, büyük ölçüde, Washington ve Japonya içindeki işbirlikçiler tarafından yürütülen sistematik bir propaganda ve enformasyon savaşı programı aracılığıyla Japon tarihinin ve kimliğinin silinmesinde yatmaktadır. İşgal sırasındaki Amerikan sansürü ve enformasyon savaşına örnek olarak, iyi bilinen GHQ (General Headquarters) yönlendirmeli komünist ve diğer solcu figür tasfiyesi, War Guilt Information Program (WGIP) ve basın kodu gösterilebilir (Sekino, 2015; Sekino, 2016; Takahashi, 2014; Takahashi, 2019; Ōmori, 1975; Ōmori, 1976). Bu geniş ölçekli enformasyon manipülasyonunun amacı, çaresizlik ve yönelim kaybı hali üretmek; böylece Japonya'nın Asya ve Pasifik'teki Amerikan emperyal hamlesine bir daha

asla karşı koymasını sağlamaktı.

WGIP, Müttefik Kuvvetler Yüksek Komutanlığı'nın (SCAP, GHQ) Sivil Enformasyon ve Eğitim (CIE) bölümü tarafından 3 Mart 1948'de yayımlanan bir yönergede tarif edildiği üzere, Washington'ın enformasyon savaşının hedeflerini ortaya koyuyordu. Belgeye göre WGIP'nin amacı, “Japon kamuoyunun bütün düzeylerine, yenilgilerinin gerçeklerini, savaş suçluluklarını [ve] militaristlerin mevcut ve gelecekteki Japon acısı ve yoksunluğu konusundaki sorumluluğunu açıkça göstermek” idi (General Headquarters [GHQ], 1948). WGIP, “ilk olarak” “Ekim 1945'ten Haziran 1946'ya kadar” yürürlüğe konmuş ve kapsam bakımından geniş tutulmuştu; “Japonya'daki bütün kamusal enformasyon mecraları üzerinden; gazeteler [...], kitaplar [...], dergiler [...], radyo [...] ve sinema filmleri” aracılığıyla uygulanmıştı (GHQ, 1948). SCAP'ın 19 Eylül 1945 tarihli bir yönergeyle (SCAPIN 33) başlattığı basın kodu da WGIP ile benzer çizgide işliyordu. Basın kodu, aslında kapsamlı bir sansür programı olarak, işgalin eleştirisi ve Müttefikler tarafından işlenen savaş suçlarına ilişkin her türlü anma dahil olmak üzere, yasak söylemin otuz kategorisini belirledi (Morgan, 2024, ss. 14-16). GHQ, işgal otoritesinin emrettiği üzere, fiilen bütün Japon kamusal söyleminin sansürünü denetlemek için 8 Ekim 1945'te bir Sivil Sansür Müfrezesi (CCD) kurdu (Kamijima, 2018, s.27).

Japonya içinde akademik ilgi son yıllarda WGIP'ye ve basın koduna yönelmiş olsa da, Amerikalıların savaş sonrası Japonya'yı kültürel olarak lobotomiye uğratmasının açık ara en önemli ayağı, Tokyo'daki GHQ'nun “propaganda yayınları” olarak adlandırdığı eserlerin listelenmesi ve müsadere edilmesiydi. Mart 1946 tarihli “Propaganda Yayınlarının Müsaderesi” konulu bir muhtıradan (SCAPIN 824), Amerikan İşgali şu emri verdi:

Sansür öylesine yaygın ve kesintisizdi ki birçok Japon bilgi ufkunun Washington propagandasının sınırlarıyla çakışacak biçimde daraltıldığını fark bile etmedi. Washington elbette propaganda faaliyetlerine Honshū kıyılarına çıktuktan sonra başlamış değildi. Çoğu zaman kültürel soykırıma kadar varan Washington sansürü, beyaz olmayan halklara karşı çok daha önce başlamıştı; Japonya ile savaş ufukta görünmeden çok önce. Kuzey Amerika ya da Pasifik'teki, Filipinler de dahil olmak üzere, neredeyse her yerli grubun tarihi, Amerikalıların elinde bir kültürel silme girişimi dönemini muhtemelen içerir (Adams, 2020; Talbot, 2015; McGranahan, 2010, ss. 163-183; Conboy & Morrison, 2002; Schueller, 2019). Ne var ki Japonya'da Washington yönetiminin bu yönünün üstü de örtüldü. Savaş sonrası Japonya'da yalnızca Washington'ın izin verdiğinin ötesinde Japon tarihi hakkında tartışma yürütülmesine izin verilmedi; aynı zamanda Amerika'nın Hawai'de, Yerli Amerikalılara karşı, Filipinlere karşı ya da başka yerlerde yürüttüğü kültürel ve bedensel imha kampanyalarının tarihi üzerine de tartışma yasaktı. Bilgi tüketen Japon kamuoyu, yalnızca yakın savaşın ve işgal hükümetinin niteliğinin gerçek yüzünü bilmiyordu; "kapatılmış dilsel alan" sayesinde, bilmediğini de bilmiyordu. Sansür eksiksizdi.

Kültürel Yıkımın Başka Bir Türü

Nitekim Amerikan işgali, Japonya'da bilgi denetimini başlatan ilk güç değildi. Araştırmacı Ruriko Kumano şöyle yazar:

ABD işgalinin eğitim reformları, Japonya'nın savaş öncesi sistemi arka planında değerlendirilmelidir. Tokyodaki GHQ yetkilileri, 1868 Meiji Restorasyonu'ndan başlayıp 1945'teki mutlak yenilgiye kadar süren

İmparatorluk Japonya'sındaki "tehlikeli düşüncelere" yönelik acımasız baskının farkındaydı. Bu acı tarih, Amerikan İşgali sırasında (1945 yazı-1952 ilkbaharı) ABD'nin köklü reform hevesinin arka planını oluşturan önemli bir bağlamdır (Kumano, 2023, s. 5).

Başka araştırmacıların da gözlemlediği gibi, Japonya'da savaş öncesi ve savaş dönemi bir "sansür imparatorluğu" vardı; savaş öncesi, savaş dönemi ve savaş sonrası dönemler arasında kopuştan çok süreklilik söz konusuydu (Kōno et al., 2014; Hori, 2012, ss. 142-146). Özellikle iyi bilinen bir örnekte, ilerici dergi Chūō Kōron, yayın çizgisinin liberal ve enternasyonalist niteliği nedeniyle Japon otoriteler tarafından ağır sansüre maruz bırakıldı (Chūō Kōronsha (Ed.), 1965, ss. 278-302). Demek ki GHQ, Japonya'daki görüş alışverişini boğan ilk güç değildi. Amerikan işgali sansürcüleri, önceden var olan sansür rejimini devraldı, kullandı ve birçok bakımdan daha da güçlendirdi (Maki, 2014, ss. 389-395).

Bununla birlikte, tarihçi Nishio Kanji (1935-2024), GHQ'nun "yakılmış kitaplar" (müsadere edilmiş yayınlar) uygulamalarını, Japon hükümeti eliyle uygulanan GHQ sansüründen ayırır. Nishio'ya göre sansür kısmidir ve çoğu zaman fark edilir; oysa kitap yakma (kitap müsaderesi) bütünseldir ve tam da bu nedenle kültürel bakımdan felç edicidir. Nishio şöyle yazar:

1 Ocak 1928'den 2 Eylül 1945'e kadar Japonya'da yaklaşık 220.000 başlık yayımlandı. Bu sayıdan 9.188 kitap [GHQ tarafından] inceleme için seçildi ve bunların 7.769'u "Müsadere Edilecek Propaganda Yayınları" [bosshū sendenyō kankōbutsu] olarak belirlendi. Burada "kitap yakma" [funsho kōi] dediğim şey, işte bu seçme ve müsadere işlemidir. 7.769

başlıktan oluşan ana listeyi işgal otoriteleri hazırladı. Japon hükümeti ise bu başlıkların ülke çapında müsaderesini gerçekleştirdi. İşgal güçlerinin, Büyük Doğu Asya Savaşı döneminde savaşıma iradesinin oluşumunda belirleyici öneme sahip olan o büyük bilgellik birikimini birlikte ifade eden eserleri müsade etmeye yönelmesi, belki de anlaşılabilir görülebilir. Ancak Japon tarafı açısından bu eserler bütününe kaybı, tarihin bir bütün olarak örtülmesine denktir. Kimileri müsade edilen başlıklar arasında savaş zamanı kıskırtılmış fanatizmin ürünü kitapların da bulunduğunu ileri sürebilir; ama fanatizm de tarihin bir parçasıdır. O halde "kitap yakma", "sansür"den ayrı bir şeydir. Yalnızca ayrı bir şey değil; bir ülkenin tarihsel sürekliliğine dokunan meseleler bakımından eş benzeri olmayan önemde bir inceleme alanıdır. Bir başka sorun da, bu binlerce cildin müsaderesinin neden bu serinin yayımlanmasına kadar hiç gündeme gelmediği sorusudur (Nishio, 2008a, ss. 17-18).

Yukarıdaki son nokta, Amerikan işgalinin "kitap yakma" uygulamasının Japon ruh dünyası ve kültürel kimlik duygusu üzerinde ne yaptığının kalbine dokunur. Sanki Etō'nun kapatılmış söylemsel alan tespitini doğrular biçimde, Nishio öncesindeki Japon tarihçiler, ülkelerini işgal etmiş yabancı ordunun tarihsel kayıttan sildirmeyi emrettiği yedi bini aşkın başlık üzerine geniş ölçekli bir araştırmaya girişmediler. (Buna karşılık, tarihçi Jonathan Abel (2012), Nishio'nun ortaya koyduğu sansürün boyutuna şüpheyle yaklaşır.)

Savaş öncesi ve savaş dönemi Japon devleti Japon basınına kapsamlı biçimde sansürlemiş olsa da, okurların çoğu sansür uygulandığını biliyordu. San-

sürlenen dergiler, yasaklanan kelime ve cümlelerin bulunduğu yerleri göstermek için çoğu zaman daireler ya da başka işaretler kullanıyor, böylece sansürü her okur için görünür kılıyordu. Buna karşılık (mecazi) kitap yakma, iz bırakmayan bir bilgi bastırma biçimiydi. Dahası, bütün bir halkı tarihsel ve kültürel mirasından yoksun bırakarak, Japonya'daki Amerikan kitap yakımı Japonların kendi sansürlenmemiş geçmişlerini geri kazanma girişimine bile yönelmelerini sağlayacak psikolojik dayanıklardan mahrum kalmasına yol açtı. Tarihi olmayan, kültürü olmayan bir halk, fatihine bağımlı kalmak zorunda olan bir halktır. Tam da olan ve bugün de Japonya'da geçerliliğini koruyan budur; çünkü Japonya, kıta Amerika'sı dışındaki herhangi bir ülkeden daha fazla Amerikan askeri tesisine ev sahipliği yapmaktadır (Ministry of Defense of Japan, n.d.).

"Yakılmış" Kitapların Geri Kazanılması

Amerikan işgal otoritelerinin müsaderesini emrettiği "propaganda yayınları"nın çoğu tarih ve siyaset eserleriydi. Bu kitapların kurtarılmış ve yeniden yayımlanmış nüshalarını okumak, sarsıcı bir sömürgeleşme deneyimidir. Bu ciltlerin birçoğu, dünya olaylarına ilişkin Washington görüşünden son derece farklı bilgiler içerir. Burada ilgi odağına çıkarılacak funsho başlıklarını seçerken Nishio Kanji'nin izinden gittiğim gibi, kamunun yeniden dikkatine sunulmak üzere binlerce funsho başlığundan bazılarını önceden seçmiş bulunan başka kamusal entelektüellerin izinden de gidiyorum. Aşağıda, yalnızca Washington sansürcülerinin Japonya'da erişilemez kılmak istediği kitap türleri hakkında değil, aynı zamanda Washington'un bugün genel olarak ne tür fikirleri hâlâ dışladığı hakkında da fikir vermek için, funsho'lardan bazılarını kısaca tanıtıyorum.

Washington'ın savaş sonrası Japonya'da bastırıldığı eserlerin çoğu, ABD'deki ırkçılık ve zalimliğin yanı sıra, Avrupa'nın Afrika ve Asya sömürgele- rindeki ırkçılık ve zalimliğin de doğru tasvirleri- ni içerir. Bu elbette Japonya'yı aklamak anlamına gelmez; ancak Washington sansürcülerinin kendi ırkçılıklarının farkında olduklarını ve bunun yurt- dışındaki temsilcilerini silmek için büyük çaba har- cadıklarını hatırlatır. Amerikalı askerlerin Japon sivillere yönelik tecavüz ve diğer saldırı eylemlerine dair haberlerin sansürlenmesinde olduğu gibi ve Hiroşima ile Nagasaki'ye atılan atom bombala- rının Uzak Doğu Uluslararası Askerî Mahkeme- si'nin ("Tokyo Yargılaması") işlemlerinden fiilen çıkarılmasında olduğu gibi, Japon tarihi, siyaseti ve başka konulardaki binlerce eserin bastırılma- sıyla da Amerika'nın Asya ve Pasifik'teki suçlarına ilişkin tam tarihsel kayıt, Washington'ın tercih et- tiği anlatıyı desteklemek üzere yeniden işlevlendi- rildi (CIS, 1945). Yalnızca "tarih" in arındırılmış ve propagandalaştırılmış sürümüne erişimi olan Ja- pon okurlar için ABD, bir demokrasi feneri, ırksal uyumun örneği ve dünya çapında insan haklarının özverili savunucusu gibi görünüyordu.

Nishio, düşünce ve basın özgürlüğünü savunan ABD'nin, Japonya işgali sırasında bu özgürlükleri çiğnemesindeki ironiyi not eder.

Japonya'daki bazı vicdanlı araştırmacılar ve ka- musal entelektüeller, Amerikalıların yok etmeye ça- lıştığı kültürel ve tarihsel mirası geri kazanmaya gi- rişmemiş olsaydı, durum böyle kalabilirdi. Yukarıda

adı geçen Japon tarihçi Nishio Kanji, savaş sonrası dönemde Japonya'daki Amerikan sansürünü araştı- rımda öncü bir isimdi. Nishio, Amerikalıların 1946 tarihli yönergeyle başlayarak "propaganda" olarak müsadere ettiği funsho ya da "yakılmış kitaplar" üzerine birkaç cilt yayımladı. Bu serinin Haziran 2008'de yayımlanan ilk cildi, bazı özgün nüshaların fotoğraflarıyla açılır; bu, Amerikalıların hafızadan kazıyıp attığını düşündüğü şeyin, işgalcilerin teslim emrine rağmen korunmuş kaldığını hatırlatır. Fo- toğrafların ardından, Nishio'nun mecazi anlamda yakılmış kitapları tarihsel ve yazımsal bağlamına yerleştirdiği bir deneme gelir. Nishio, düşünce ve basın özgürlüğünü savunan ABD'nin, Japonya işga- li sırasında bu özgürlükleri çiğnemesindeki ironiyi not eder. Nishio ayrıca, Amerikalıların Eylül 1945'te gelişinden önce kendi ülkelerinin entelektüel üreti- mini tanımlamak için, Japon entelektüellerin İşgal tarafından dayatılan "propaganda" dilini büyük bir hızla benimsemelerini şaşkınlık ve üzüntüyle kay- deder (Nishio, 2008a, ss. 15-16). Nishio'nun çalış- ması herhangi bir ülkeye yöneltilmiş bir iddianame değil; tarihsel geri kazanım ve kültürel canlandırma, bir halkın ve onun ortak geçmişinin zengin karma- şıklığını yeniden hayata döndürme çalışmasıdır.

Nishio'nun "yakılmış kitaplar" dizisi, onun gö- rev duygusunun da işaret ettiği gibi, titizlikle araş- tırılmış bir tarihsel çalışma külliyyatıdır. Nishio cilt cilt, sayfa sayfa, Amerikalı işgalcilerin tarihsel kayıttan silmeye kararlı olduğu Eylül 1945 öncesi Japon geçmişinin gerçekliklerini ve karmaşıklıkla- rını yeniden hayata döndürür. Nishio'nun ciltleri geri kazanım örnekleriyle doludur. Nishio'nun geri kazanım çalışmasının kapsamına dair yalnızca bir fikir vermek için, aşağıda, funsho listelerine sürül- müş olmaktan çıkarılıp yeniden kamusal görünür- lüğe kavuşturulan tarihsel kayıttan geniş bir örnek- lem sunuyorum.

Nishio, Amerikalıların 1946 tarihli yönergeyle başlayarak, "propaganda" olarak müsadere ettiği funsho ya da "yakılmış kitaplar" üzerine birkaç cilt yayımladı (Fotoğraf: Mercari, t.y.).

Matsumura Ekiji'nin (1913-1984) 1938 tarihli kitabı *Iittōhei senshi* [Bir onbaşının savaşta şehit olması], gündelik savaş deneyimleri arasında yalnızca mahrumiyet ve acının değil, küçük hayvanlara yönelik şefkatin de bulunduğu bir birinci sınıf erin hikâyesidir (Nishio, 2009, s. 15). Kuramachi Akit-sugu'nun 1943 tarihli *Tomoshihi: sora no shōnenhei senki* [Lanba Işığı: Gökyüzünün genç askerlerinin savaş günlüğü], adlı kitabı ise Yokaren'de (Kaigun Hikō Yokarenshū), yani Deniz Havacı Aday Hazırlık Kursu'nda sıkı eğitimden geçen genç erkekleri insanileştirir (Nishio, 2009, ss. 83-96; Takano, 2004). Benzer şekilde, Muneta Hiroshi'nin (1909-1988) 1939 tarihli *Buntaichō no shuki* [Bir takım liderinin el yazısı günlüğü], adlı kitabı, Nishio'nun tanımıyla, İmparatorluk Japon ordusunda hizmet edenlerin "unutulmuş insan duygularını" (wasurareteiru [...] ninjō) gösterir (Nishio, 2009, s. 223). Bu eserler önemlidir; çünkü Japonların ve daha genel olarak Asyalıların insan-altı varlıklar oldu-

ğu yönündeki, Japonya ile yüzyıl ortasındaki savaş öncesinde ve sırasında ABD'de yaygın biçimde dolaşımda bulunan ırkçı stereotiplere karşı koymaya yardımcı olurlar (Dower, 1986).

Nishio'nun funsho geri kazanım çabaları kapsamındaki diğer "yakılmış kitaplar" arasında çok sayıda manevi tefekkür cildi (Nishio, 2010, ss. 102-130), Afyon Savaşları sırasında İngilizlerin Çin halkına yönelik saldırılarının tarihsel gerçeğini aktaran kitaplar (Nishio, 2014b, ss. 117-168), İngilizlerin Hindistan'daki sömürücü, barbar ve ırkçı niteliğini açığa vuran kitaplar (Nishio, 2014b, ss. 225-255) ve Amerikan işgalcileri açısından son derece sorunlu olacak biçimde, 1941 Aralık ayında açık düşmanlıkların patlak vermesine giden yıllarda Amerika'nın Japonya'ya karşı eylemlerini analitik bir biçimde ele alan; buna Hawaii Krallığı'ndaki ABD'nin yırtıcı emperyalizmine dair soğukkanlı bir bakışın da dahil olduğu kitaplar bulunur (Nishio, 2014a, ss. 165-330; Nishio, 2011a, ss. 15-146; Nishio, 2011b; Nishio, 2013).

Bu eserler, yirminci ve on dokuzuncu yüzyıl tarihine ilişkin, ABD ve başka birçok Batı ülkesinde yaygın olarak kabul edilen tablodan belirgin biçimde farklı bir portre sunar. Bu nedenle bu funsho eserleri, tarihi yalnızca Amerikalıların ya da Avrupalıların bakış açısından değil, Doğu Asya'daki bazı bakış açılarından da daha bütünlüklü biçimde anlamayı yeniden tesis etmek bakımından hayati önemdedir.

Yanagita'yı yeniden okumak, savaş öncesi Japonya'daki nostaljiyi her zaman faşizmin bir işlevi olarak gören Batılı tarih yazımlarını birçok bakımdan sorgulamak anlamına gelir.

Nishio'nun çalışmaları, Japonya'da daha önce yasaklanmış kitapları geri kazanmaya devam eden birçok başka kişiye de ilham vermiştir. Örneğin GHQ Funsho Archives, sık sık güncellenen çevrimiçi bir projedir; önde gelen araştırmacıları ve kamusal entelektüelleri, Amerikan işgali altındaki kitap yasaklama tarihi, yasaklanan ciltleri geri kazanma çabaları ve yasaklı kitapların kendileri üzerine yorum yapmaya davet eder (GHQ Funsho Archives, n.d.). Araştırmacıların ve entelektüellerin yorumları kaydedilmekte ve abonelik ücreti karşılığında kamuya sunulmaktadır; böylece daha önce yasaklanan kitaplar, özgün yayınların basılı mecrasını aşan yollarla yeniden kamusal bilince taşınmaktadır. Aşağıda, hem çağdaş sunucunun hem de özgün yazarın öne çıkmışlığına dayanarak bu çalışmalardan birkaçını seçtim; böylece Nishio'nun geri kazanım çabalarının nasıl ivme kazanmaya devam ettiğine dair fikir vermek istiyorum.

Tarihçi Kobori Keiichirō, ilk kez 1944'te filozof Watsuji Tetsurō (1889-1960) tarafından yayımlanan

ve Aralık 2025'te Keiei Kagaku Shuppan tarafından yeniden basılan *Nihon no shindō, Amerika no koku-minsei* [Japon kimliği ve Amerikan ulusal karakteri], üzerine bir açılım sunmuştur (Watsuji, 1944; Kobori, 2024). Watsuji'nin Amerikan ulusal karakterine yönelik açık sözlü bakışı, 1945 işgalinin gelişinden önce ABD'nin bazı Japon entelektüellerine nasıl göründüğünü sarsıcı biçimde hatırlatır.

Siyaset araştırmacısı Se Teruhisa (yorumcu Sanami Yūko ile birlikte), folklorcu ve toplumsal araştırmacı Yanagita Kunio'nun (1875-1962) ilk kez 1943'te (daha kısa deneme biçimiyle 1941 yazında) yayımlanan ve 2022'de Direct Shuppan tarafından yeniden çıkarılan *Shintō to minzokugaku* [Şinto ve etnoloji], adlı eserini tanıtmıştır (Yanagita, 1943; Se & Sanami, 2025). Yanagita, Japonya'nın topyekûn sanayileşmesine ve Batılılaşmasına hayıflanarak biri olarak bilinir. Yanagita'yı yeniden okumak, savaş öncesi Japonya'daki nostaljiyi her zaman faşizmin bir işlevi olarak gören Batılı tarih yazımlarını birçok bakımdan sorgulamak anlamına gelir. Yanagita, kaybolan Japon kültürüne duyulan özlemin daha geniş, siyasal olmayan bir toplumsal bilincin parçası olduğunu göstererek bu görüşü önemli ölçüde karmaşıktır.

Eski Sankei Shimbun muhabiri Takayama Masayuki, Hino Ashihei'nin (1907-1960) *Bataan hantō sōkōgeki jugunki* [Bataan yarımadası genel taarruzu sırasında orduyla birlikte görev yapıldığına dair kayıt], (1942) adlı eserini tanıttı; bu eser 2019'da Keiei Kagaku Shuppan tarafından yeniden yayımlandı (Hino, 1942; Nishio, 2008b, s. 13-24). Bataan'daki savaş esirleri, Japon esir alıcılarının ellerinde gördükleri muameleyi dehşetle hatırladılar. Ancak Bataan üzerine Japon günlüklerini ve kişisel anlatıları okuduğumuzda, Batılı savaş esirlerinin acı çektiği koşulların genel olarak Japon askerler için de son derece çetin olduğu anlaşılır. Bu ya da başka herhangi bir olayın tam tarihsel sunumu için bakış açılarının çoğulluğu zorunludur.

Japonya'nın işgali sırasında ABD Müttefik Kuvvetler Genel Karargahı (GHQ/SCAP) altındaki sansür sistemini temsil eden bir çizim (Çizim: Note, 2026).

Denemeci ve siyaset araştırmacısı Katayama Morihide (yine Sanami Yüko ile birlikte), siyasal aktivist ve tarımsal reformcu Tachibana Kōsaborū'nun (1893-1974) 1932'de yazdığı ve 2023'te Bōnan Shōbō tarafından yeniden basılan *Nihon aikoku kakushin hongī* [Japonya'nın vatanseverlik temelli reformu için temel ilkeler], adlı eserini tanıttı (Tachibana, 1932; Katayama, 2025). Tachibana, toprağa erişim ve toprağın nasıl kullanılması gerektiğine dair fikirleriyle, tıpkı Yanagita'nın çalışması gibi, savaş öncesi dönemde Japon kırsalına ilişkin çok ihtiyaç duyulan alternatif bir bakış sunan son derece ilginç bir figürdür. Tachibana şiddet yanlısı bir devrimciydi; ancak devrimci hedefleri yoksulların kurtuluşuna yönelikti. Dahası, işgal otoriteleri çoğu zaman çiftçileri ezici güçteki toprak sahiplerinden kurtardığı söylenen "toprak reformları"nın kredisini üstlenir.

Oysa Tachibana ve başka reformcular, çeşitli türden toprak reformlarının savaş öncesi ve savaş dönemi kamusal figürlerin birçoğunun görüş alanı içinde zaten yer aldığını açıkça göstermektedir.

Merhum tarihçi Tanaka Hidemichi (1942-2025), tarihçi Tsuji Zennosuke'nin (1877-1955) 1936'da yayımlanan ve 2021'de Direct Shuppan tarafından yeniden basılan *Kōshitsu to Nihon seishin* [İmparatorluk Hanedanı ve Japon Ruhı], adlı eserini tanıttı (Tsuji, 1936; Tanaka, 2022). İmparatorluk Hanedanı'nın Japon maneviyatındaki merkeziliği bugün, büyük ölçüde Amerikan işgali sansürü sayesinde, geniş ölçüde tabu haline getirilmiş bir konudur; ancak Tsuji'nin çalışması, kökleri tarih öncesi takımadalara uzanan son derece derin bir imparatorluk merkezli manevi duyarlılık kaynağından beslenir.

Amerikan işgalcilerinin getirdiği savaş sonrası usuli ve sözleşmecî vatandaşlık anlayışı, İmparatorluk Hanedanı merkezli savaş öncesi aidiyet fikirleriyle büyük ölçüde çatışır. Bu yarık, savaşın bitişinden bu yana 80 yıldan fazla zaman geçmiş olmasına rağmen, savaş sonrası siyasette hâlâ önemini korumaktadır.

Washington'ın her ne pahasına olursa olsun ortadan kaldırmak istediği şey, Washington'ın ayrıcalıklarına uyum göstermeyen kültürler ve halklardır. Hangi ülkede olursa olsun, güçlü bir kültürel temele sahip bir insan, Washington'ın tasarıları karşısında bir engel oluşturacaktır.

İktisatçı Suzuki Nobuhiro, ordu subayı Marumoto Shōzō'nun (1886-1961) 1944'te yazdığı ve 2024'te Keiei Kagaku Shuppan tarafından yeniden yayımlanan *Shokuryō sensō* [Gıda savaşı], adlı eserini tanıttı (Marumoto, 1944; Suzuki, 2023). Marumoto'nun gıda maddelerinin ulusal güvenlik açısından önemine dair kitabındaki öngörü gücü, gıda üretimi ile savunma arasındaki ilişkiyi inceleyen tanınmış bir kamusal entelektüel olan sunucu Suzuki tarafından özellikle vurgulanmaktadır. Marumoto'nun çalışması yazımsal açıdan da önemlidir; çünkü bazı tarihçilerin uzun süredir işaret ettiği üzere, İşgal'in gıda kurtarma planları esasen Amerikalı çiftçiler ve başka gıda üreticileri için pazar geliştirme planlarıydı. Bu funsho eserinin Japonya'nın ulusal güvenliği bakımından sonuçlarını abartmak zordur.

Entelektüel tarihçi Ōba Kazuo, Tomono Ketsurō tarafından 1933'te yayımlanan *Hagakure* adlı eseri tanıttı (Tomono, 1933; Ōba, 2023). *Hagakure*, Japon olmayan birçok kişi nezdinde hem itibarlı hem de kötü şöhretli bir eserdir. *Hagakure* hakkında önemli olan şey, her başka eser gibi, onun da tarihsel bağlamı içinde okunmasıdır. Bushidō'nun savaş sonrası dönemde Japon farkındalığından kasıtlı olarak silinmesi, yalnızca psikolojik silahsızlandırmanın bir örneği değildi; aynı zamanda tarih yazımında çarpılma biçiminde derin maliyetler de doğurdu.

Yukarıda sıralanan yaşayan entelektüeller, çeşitli basılı ve çevrimiçi mecralarda göründükleri için çalışmaları geniş ölçüde bilinmektedir; bu da Funsho'nun yeniden canlandırılmasını güçlendirmekte ve dolayısıyla merhum Nishio Kanji'nin çalışmasını yeni biçimlerde sürdürmektedir.

Sonuç: Washington En Çok Neden Korkar?

Savaş sonrası Japonya dönemi, bunu aşmak için çaba gösteren yukarıda anılan kamusal entelektüellerin ve araştırmacıların çalışmaları kayda değer bir istisna oluşturmakla birlikte, Washington'ın enformasyon savaşı hizmetinde uzun bir bilgi baskısı deneyimi olmuştur. Bu sansür rejiminin mirası bugün de sürmektedir. Japon medyası çok sayıda tabu tarafından kısıtlanmış durumdadır (Mochizuki et al., 2022). Pek çok çağdaş Japon araştırmacı ve siyasal yorumcu, ana akım Japon medyasındaki “sahte haber” pratiğinin, medya kuruluşlarının Amerikan denetimindeki savaş sonrası dönemin en yoğun on yıllarında Washington'daki yönlendiricilerinin taleplerini isteyerek ve bilerek ya da başka türlü yerine getirmiş olmalarının bir mirası olduğunu belirtmektedir (Nishimura, 2017, ss. 106-154; Arima, 2008). Nishio Kanji, Washington'ın Japonya'ya karşı yürüttüğü bilgi bastırma kampanyasının Japon halkının zihinsel manzarasını değiştirdiği ve tarihsel anlayış-

ta çarpımlara yol açtığı yönündeki değerlendirmesinde haklıydı. Bu çarpımlar bugün bile politika kararlarını biçimlendirmektedir.

Washington'ın savaş sonrası dönemde Japonya'ya karşı yürüttüğü kültürel yıkımın ezici başarısı düşünüldüğünde, bilginin bastırılmasının kendisinin ya da bu bastırmanın mümkün kıldığı Washington yanlısı politika rejiminin, Amerikan işgalinin Japon halkına karşı psikolojik savaşındaki nihai amaç olduğu sonucuna varmak kolay olurdu. Ancak yakın tarihli bir deneyim, Washington propagandasının muhtemelen daha derin korkular tarafından güdülendiğini düşündürmektedir. 2025'in başlarında, yukarıda anılan *Hagakure bushidō* yorumcusu Ōba Kazuo ile birlikte, GHQ Funsho Archives dizisine başka bir eski funsho eserini tanıtmak üzere katıldım. Yapımcıların bizim için seçtiği kitap, bir zamanların popüler romancısı ve çocuk yazarı Yamamoto Minetarō (1885-1966) tarafından yazılan ve 2025'te Direct Shuppan tarafından yeniden yayımlanan *Nihonteki ningen* [Japon kimliğini yansıtanlar], (Kinjō Shuppansha, 1942) idi. GHQ tarafından yayımlanamaz ve okunması tehlikeli ilan edilen yedi bini aşkın kitap listesinde yer alan ve derhal müsaderesi emredilen *Nihonteki ningen*, Amerikan işgalinin onu bastırma hevesi düşünüldüğünde, tehlikeli, saldırgan, nefret dolu bir savaş dönemi propaganda eseri gibi görünebilir. *Nihonteki ningen*'i okuduğumda, Japon ulusal karakterinin bazı yönlerini sunmayı amaçlayan Japon tarihinden ve kültürel hafızasından anekdotlar ve küçük sahnelerle dolu olduğunu görerek şaşırıldım. Yamamoto anne sevgisini, kadınlara gösterilmesi gereken saygıyı, doğruyu söylemenin önemini, tevazuyu, ebeveyne bağlılığı ve iyiliği vurgular. Geçmişte savaşçıların dürüst ve cesur olduğunu okurlarına hatırlatır. İnsanları doğru, erdemli ve sabırlı olmaya çağırır. Yamamoto'nun tasavvur ettiği *Nihonteki ningen*, herhangi bir ülkede herkesin komşu ve dost olarak memnuniyetle kabul

edeceği örnek bir toplum üyesidir.

Kitabı okurken bana öyle geldi ki, Washington'ın Yamamoto'nun *Nihonteki ningen*'inden en çok korktuğu şey onların insaniliği idi. Elbette Yamamoto, Tōjō Hideki'nin (1884-1948) çocukluk arkadaşıydı; ancak bu olgu tek başına sevilen bir yazarın kitabına el konulmasını açıklamak için yeterli değildir. Washington'ın her ne pahasına olursa olsun ortadan kaldırmak istediği şey, Washington'ın ayrıcalıklarına uyum göstermeyen kültürler ve halklardır. Hangi ülkede olursa olsun, güçlü bir kültürel temele sahip bir insan, Washington'ın tasarıları karşısında bir engel oluşturacaktır. Washington'ın sökülmesine giriştiği, kültürel olarak sakatlamaya, tarihsel olarak silahsızlandırmaya ve uygarlık düzleminde mahvetmeye çalıştığı kişi, işte bu kültürel ve tarihsel bakımdan "ağırlığı olan" insandır. "Gelişmekte olan ülkelerde kültürel mirasın yağmalanması" elbette bu ulusları sonsuza dek geliştirmeye, sonsuza dek zayıf ve Batı'ya meydan okuyamaz halde tutmayı amaçlar. Ancak kültürel yağmaya rağmen ekonomik olarak geliştiğini kanıtlamış olan Japonya bile, Washington onu Amerikan işgali sırasında "yağmaladıktan" sonra kendi kültürel ve tarihsel kimlik duygusunu hâlâ geri kazanabilmiş değildir. Bu da, "kültürel miras"ın, özellikle de belirli bir halkın gurur ve aidiyet duygusunu en çok güçlendiren parçalarının yok edilmesi, Washington'ın ve Batı'nın Batı dışı dünyaya karşı yüzyıllardır süren kampanyasını harekete geçiren en güçlü etken olduğunu göstermektedir. 🌸

Notlar

¹ En ünlü funsho olayları, Çin'de yaşanmıştır; özellikle de merkezi hükümetin eleştirel akademisyenlere verdiği (büyük olasılıkla kısmen rivayet olan) MÖ 212 tarihli Qin Hanedanlığı dönemindeki tepki ile Ming Hanedanlığı dönemi Konfüçyüsçü akademisyen Li Zhi'nin (1527-1602) kaleme aldığı 焚書 (Fenshu, "Yakılacak Kitap") adlı eser öne çıkmaktadır (Li, 1969; Chow, 2020, ss. 146-147, 158; Chin, 2025, ss. 58-63).

Kaynakça

- Abel, J. (2012). *Redacted: The archives of censorship in transwar Japan*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Adams, D. (2020). *Education for extinction: American Indians and the boarding school experience, 1875–1928* (2nd ed.). Lawrence, KS: University Press of Kansas.
- Aoyagi, T. (2017). *Nihonjin o seishinteki busō kaijo suru tame ni Amerika ga nejimageta Nihon no rekishi*. Tokyo: Heart Publishing.
- Arima, T. (2008). *Genpatsu, Shōriki, CIA: Kimitsu bunsho de yomu Shōwa rimenshi*. Tokyo: Shinchōsha.
- Chin, R. (2025). *Chūgoku toshoshi* (H. Yō, Trans.). Kyoto: Kyōto Daigaku Gakujutsu Shuppanbu.
- Chow, K. (2020). *The objectionable Li Zhi: Fiction, criticism, and dissent in late Ming China*. Seattle, WA: University of Washington Press.
- Chūō Kōronsha (Ed.). (1965). *Chūō Kōronsha no hachijūnen*. Tokyo: Chūō Kōronsha.
- CIS. (1945, September 19). SCAPIN-33: Press code for Japan. National Diet Library Digital Collections. 17 Aralık 2025 tarihinde <https://dl.ndl.go.jp/pid/9885095> adresinden alınmıştır.
- CIS. (1946, March 17). SCAPIN-824: Confiscation of propaganda publications. National Diet Library Digital Collections. 17 Aralık 2025 tarihinde <https://dl.ndl.go.jp/pid/9885902> adresinden alınmıştır.
- Conboy, K., & Morrison, J. (2002). *The CIA's secret war in Tibet*. Lawrence, KS: University Press of Kansas.
- Dower, J. (1986). *War without mercy: Race and power in the Pacific War*. New York, NY: Pantheon Books.
- Etō, J. (1994). *Tozasareta gengo kūkan: Senryōgun no kenetsu to sengo Nihon*. Tokyo: Bungei Shunjū.
- Etō, J. (2015). *Sen kyūhyaku yonjūrokunen kenpō: Sono kōsoku*. Tokyo: Bungei Shunjū.
- General Headquarters. (1948, March 3). *Memorandum for the Chief, CIE: War Guilt Information Program*. Supreme Commander for the Allied Powers.
- GHQ Funsho Archives. (n.d.). Fukkoku shoseki ichiran [List of reprinted books]. 16 Aralık 2025 tarihinde <https://in.ghqfs-archives.jp/hp> adresinden alınmıştır.
- Hino, A. (1942). *Bataan hantō sōkōgeki jugunki*. Tokyo: Dai Nippon Yūbenkai Kōdansha.
- Hori, H. (2012). Taishū media kenetsu kenkyū: Media tokushusei soshite kontekisutosei. In T. Suzuki, H. Tōda, H. Hori, & K. Munakata (Eds.), *Kenetsu, media, bungaku: Edo kara sengo made*. Tokyo: Shinyōsha.
- Kamijima, Y. (2018). *Han-Nichi media no shōtai*. Tokyo: Keiei Kagaku Shuppan.
- Katayama, M. (2025, October). Nihon aikoku kakushin hongu [Web page for GHQ Funsho Archives lecture]. Direct Academy. 17 Aralık 2025 tarihinde <https://dpub.jp/products/13164283/index/> adresinden alınmıştır.
- Kobori, K. (2024, August). Nihon no shindō, Amerika no kokuminsei [Web page for GHQ Funsho Archives lecture]. Direct Academy. 17 Aralık 2025 tarihinde <https://dpub.jp/products/13161493/index/> adresinden alınmıştır.
- Kōno, K., Kō, Y., Chon, G., Han, K., & I, H. (Eds.). (2014). *Kenetsu no teikoku: Bunka no tōsei to saiseisan*. Tokyo: Shinyōsha.
- Kumano, R. (2023). *Japan occupied: Survival of academic freedom*. Singapore: Springer.
- Li, Z. (1969). *Funsho: Min dai itan no sho* (T. Masui, Trans.). Tokyo: Heibonsha.
- Maki, Y. (2014). *Fuseji no bunkashi: Kenetsu, bungaku, shuppan*. Tokyo: Shinwasha.
- Marumoto, S. (1944). *Shokuryō sensō*. Tokyo: Shin Tais-hūsha.
- McGranahan, C. (2010). *Arrested histories: Tibet, the CIA, and memories of a forgotten war*. Durham, NC: Duke University Press.

- Ministry of Defense of Japan. (n.d.). List of designated USFJ facilities and areas. 16 Aralık 2025 tarihinde <https://www.mod.go.jp/en/presiding/law/usfj.html> adresinden alınmıştır.
- Mochizuki, I., Suzuki, T., Nishizaki, N., Toridamari, T., Kanayama, R., Yano, M., Ichijō, S., Kuroi, B., Handa, S., Ogawa, K., Kajita, Y., Sakata, T., Kataoka, K., & Nakamura, A. (2022). *Nihon no tabū 3.0*. Tokyo: Takarajimasha.
- Monbushō Shakai Kyōikukyoku (Ed.). (1949). *Rengōkugun sōshireibu kara bosshū o meizerareta sendenyō kankōbutsu sōmokuroku: Gojūon jun*. Tokyo: Monbushō Shakai Kyōikukyoku.
- Morgan, J. (2024). Sengo no GHQ puresu kōdo genzai no jōhō tōsei. *Renaissance*, 18, 14–21.
- Nishimura, K. (2017). *Hōdō shinai jiyū: Naze media wa heiki de uso o tsuku no ka*. Tokyo: East Press.
- Nishio, K. (2008a). *GHQ funsho tosho kaifū*. Tokyo: Tokuma Shoten.
- Nishio, K. (2008b). *GHQ funsho tosho kaifū* (Vol. 2). Tokyo: Tokuma Shoten.
- Nishio, K. (2009). *GHQ funsho tosho kaifū* (Vol. 3). Tokyo: Tokuma Shoten.
- Nishio, K. (2010). *GHQ funsho tosho kaifū* (Vol. 4): Koku-tairon to gendai. Tokyo: Tokuma Shoten.
- Nishio, K. (2011a). *GHQ funsho tosho kaifū* (Vol. 5): Hawai, Manshū, Shina no hainichi. Tokyo: Tokuma Shoten.
- Nishio, K. (2011b). *GHQ funsho tosho kaifū* (Vol. 6): Nichibeiki kaisen zenya. Tokyo: Tokuma Shoten.
- Nishio, K. (2013). *GHQ funsho tosho kaifū* (Vol. 8): Nichibeiki hyakunen sensō. Tokyo: Tokuma Shoten.
- Nishio, K. (2014a). *GHQ funsho tosho kaifū* (Vol. 9): Amerika kara no "sensen fukoku". Tokyo: Tokuma Shoten.
- Nishio, K. (2014b). *GHQ funsho tosho kaifū* (Vol. 10): Chikyū shinryaku no shuyaku Iğirisu. Tokyo: Tokuma Shoten.
- Ōba, K. (2023, October). Hagakure bushidō [Web page for GHQ Funsho Archives lecture]. Direct Academy. 17 Aralık 2025 tarihinde <https://dpub.jp/products/13159652/index/> adresinden alınmıştır.
- Ōmori, M. (1975). *Sengo hishi* (Vol. 4): Akahata to GHQ. Tokyo: Kōdansha.
- Ōmori, M. (1976). *Sengo hishi* (Vol. 6): Kinjirareta seiji. Tokyo: Kōdansha.
- Schueller, M. J. (2019). *Campaigns of knowledge: U.S. pedagogies of colonialism and occupation in the Philippines and Japan*. Philadelphia, PA: Temple University Press.
- Se, T., & Sanami, Y. (2025, December). Shintō to minzokugaku [Web page for GHQ Funsho Archives lecture]. Direct Academy. 17 Aralık 2025 tarihinde <https://dpub.jp/products/13164534/index/> adresinden alınmıştır.
- Sekino, M. (2015). *Nihonjin o kuruwaseta sennō kōsaku*. Tokyo: Jiyūsha.
- Sekino, M. (2016). *Zoku: Nihonjin o kuruwaseta sennō kōsaku*. Tokyo: Jiyūsha.
- Suzuki, N. (2023, May). Shokuryō sensō [Web page for GHQ Funsho Archives lecture]. Direct Academy. 17 Aralık 2025 tarihinde <https://dpub.jp/products/13158608/index/> adresinden alınmıştır.
- Talbot, D. (2015). *The devil's chessboard: Allen Dulles, the CIA, and the rise of America's secret government*. London, UK: William Collins.
- Tanaka, H. (2022, March). Kōshitsu to Nihon seishin [Web page for GHQ Funsho Archives lecture]. Direct Academy. 17 Aralık 2025 tarihinde <https://dpub.jp/products/13157378/index/> adresinden alınmıştır.
- Trouillot, M.-R. (1995). *Silencing the past: Power and the production of history*. Boston, MA: Beacon Press.
- Yoshida, T. (2016). *Nichibeiki gōdō iinkai no kenkyū: Nazo no kenryoku kōzō no shōtai ni semaru*. Osaka: Sōgensha.